

Bogate niti tekstilne proizvodnje na Goriškem

KATARINA ŠRIMPF VENDRAMIN | ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje

✉ katarina.srimpf@zrc-sazu.si

Izveček: Tekstilna industrija na območju slovensko-italijanskih stikov ima bogato, stoletja dolgo zgodovino. Zaradi strateške lege in naravnih virov, kot so reke in rodovitna tla, so se v teh krajih razvijale različne obrtne dejavnosti, med katerimi je imela tekstilna industrija pomembno vlogo. Mesta in vasi na tem območju so bili v različnih obdobjih ključni centri tekstilne produkcije. Tekstilna industrija pa še vedno igra vidno vlogo v lokalnem gospodarstvu in do danes ostaja eden od stebrov identitete lokalnega prebivalstva ter kulturne dediščine.

Ključne besede: tekstil, industrija, zgodovina, lan, svila, Goriška.

La ricca tradizione della produzione tessile nell'Goriziano

Riassunto: L'industria tessile nella regione di confine tra la Slovenia e l'Italia vanta una lunga e ricca storia secolare. Grazie alla posizione strategica e alle risorse naturali come i fiumi e i terreni fertili in quest'area si sono sviluppate varie attività artigianali, tra cui ha avuto un ruolo significativo l'industria tessile. Le città e i paesi di questa zona sono stati, in diverse epoche, centri chiave della produzione tessile. Ancora oggi, l'industria tessile mantiene un ruolo importante nell'economia locale e continua a rappresentare uno dei pilastri dell'identità della popolazione locale e del patrimonio culturale.

Parole chiave: tessile, industria, storia, lino, seta, Goriška

Uvod

Tekstilna industrija na območju slovensko-italijanskih stikov Goriške ima bogato, stoletja oz. celo tisočletja dolgo zgodovino. Zaradi strateške lege in naravnih virov, kot so reke in rodovitna tla, so se v teh krajih razvijale različne obrtne dejavnosti, med katerimi je imela proizvodnja tekstila pomembno vlogo. Tolmezzo, Udine/Videm, Fara d'Isonzo/Fara ob Soči, Kobarid, Nova Gorica, Ajdovščina, če jih naštejemo samo nekaj, so kraji na območjih, ki so bili v različnih obdobjih pomembni centri tekstilne produkcije. Viri pričajo o proizvodnji tekstila že v

prazgodovini, antiki pa vse do današnjih dni (Dular in Tecco Hvala 2018; Grömer et al. 2018; Gri 2000; Žontar 1975; Panariti 1993; Kofol 2020).

Kljub številnim spremembam v političnem in gospodarskem kontekstu tekstilna industrija še vedno igra vidno vlogo v lokalnem gospodarstvu (posebej na italijanski strani) in v obmejnem prostoru do danes ostaja eden od pomembnih stebrov lokalne identitete ter kulturne dediščine, kar se kaže v muzejskih postavitvah, prireditvah in bogati živi nesnovni kulturni dediščini, povezani s tekstilno ustvarjalnostjo npr. čipkarstva

in svilogojstva. Članek izpostavlja pomembne zgodovinske trenutke, ki so vplivali na razvoj tekstilne produkcije in industrije na širšem goriškem območju na obeh straneh meje od prazgodovine do danes.

Najstarejši viri

Najstarejši viri o tekstilni produkciji v evropskem prostoru so sicer iz vzhodnega dela celine, a tudi območje predalpskega sveta je pomembno področje, kjer se je začela specializacija tekstilne produkcije v centralni Evropi. Tudi ozemlje zgodovinske Goriške je v preteklosti igralo pomembno vlogo in že najstarejši arheološki ostanki kažejo na pomembnost izdelave tekstila na tem območju. Arheološke najdbe z najdišč, kot so Sammardenchia, Piancada in Pavia blizu Vidma, kažejo na to, da so lan na tem območju gojili že v neolitiku, vsaj 6000–5000 let pred našim štetjem. To zgodnje poljedelstvo nakazuje, da so se prebivalci regije ukvarjali s proizvodnjo tekstila in iz lanenih vlaken izdelovali tkanine (Rottoli in Castiglioni 2009; Karg 2011).

Tudi na ozemlju današnje Slovenije so pomembna arheološka najdišča, ki pričajo o tekstilni proizvodnji v prazgodovini. Za eno najpomembnejših prazgodovinskih arheoloških najdišč v jugovzhodnih Alpah ter železnodobnih najdišč pri nas velja Most na Soči, kjer so se ohranili tekstilni fragmenti, najverjetneje oblačil, narejenih iz lanu ali konoplje (Dular in Tecco Hvala 2018; Grömer et al. 2018), kakor tudi predmeti, povezani s tkanjem in šivanjem, ki so bili najdeni v ženskih grobovih (Spletni vir 1). Številne arheološke ostaline tako pričajo o tekstilni proizvodnji že v prazgodovinskih obdobjih.

Podatki iz rimskega obdobja prav tako prinašajo pomembna spoznanja, ki uvrščajo območje v sam center takratnih tekstilnih vrednostnih verig. Ohranjena orodja, ikonoografski viri, ohranjeni tekstilni fragmenti ter pisni viri na t. i. *tesserae* ali oznakah izvora, s

katerim so med drugim označevali tudi tekstil, razkrivajo tesno povezavo med Oglejem in glavnim mestom rimske province Norik Virunum, ki se je nahajalo na Gosposvetskem polju na avstrijskem Koroškem. Ugotovitve kažejo, da se je veliko tamkajšnjih prebivalcev ukvarjalo s tekstilno industrijo, ki so jo organizirali trgovci in preprodajalci iz Ogleja. Povezava z Oglejem je bila zelo močna, saj je znano, da so ravno oglejski trgovci zgradili trgovsko kolonijo, emporium, na Štalenski gori v sredini 1. stoletja pred našim štetjem, več kot tri desetletja pred rimsko osvojitvijo leta 15 pred našim štetjem. Kakšen točno je bil odnos in vrednostna veriga z Oglejem, iz arheoloških ostankov ni povsem jasno, a je na podlagi drugih virov znano, da se je blago, narejeno v Virunumu, prodajalo vse do Padove (Gostečnik 2016). Epigrafski dokazi pa kažejo na skupnosti izdelovalcev oblek *vestiarii* in volnenih materialov *lanarii* v mestu Oglej, kjer je bilo prisotno celo barvanje blaga v škrlatno barvo, kar je bil za takrat zapleten in dolgotrajen postopek, takšno blago pa je bilo posledično zelo cenjeno in drago (Dilaria 2022).

Svilogojstvo: predivo gospodarske in kulturne dediščine

Svilogojstvo in svilarstvo je bilo za Goriško dolgo časa zelo pomembna gospodarska dejavnost. Gojenje sviloprejk se je v Furlaniji začelo v 15. in 16. stoletju, ko je takratna beneška oblast začela proizvajati, tkati in izvažati svilo. V 15. stoletju so murve načrtno zasadili najprej na južnem Tirolskem, hkrati se je svilogojstvo širilo tudi v Furlanski nižini. Beneška republika se je sprva odločila prepovedati domače predilnice, vendar hkrati ni zatirala spodbujanja domače vzreje sviloprejk, verjetno zato, da bi centralizirala proizvodnjo tkanin in se ne bi prikrajšala za dragocen prispevek domače kmečke proizvodnje pri ustvarjanju kokonov. Zemljiški gošpodje, ki so skrbeli za murvine nasade, so

Krožni stroj za zvijanje svile, ki ga hranijo v Muzeju mode in aplikativnih umetnosti, je tehnološka posebnost, in je bil pogosto v uporabi med srednjim vekom in osemnajstim stoletjem, sedaj pa je edini, v svoji kategoriji, ki se je ohranil (vir: Museo della Moda e delle Arti applicate).

imeli od svobodne trgovine z murvinim listjem, svilenimi zapredki in surovo svilo precej dohodkov. Kokone in surovo svilo so prodajali na sejmu sv. Lovrenca v Vidmu (Žontar 1975: 15; Porpora 2003; Ipavec 2008: 25).

V 17. stoletju so se množili nasadi murv posebej v ravninskem delu, zahodno od Soče, kasneje tudi vzhodno od Soče in v gričevnatem delu. Goriško svilogojstvo je bilo takrat v upravljanju predvsem judovskih trgovcev in tkalcev, ki so imeli v goriškem getu v lasti 36 kotlov s pečicami za odvijanje kokonov oz. *forne*lov in dva ročna predilna stroja ali *filatoio*.

V Furlaniji in deželi Goriško-Gradiščanski je predelava kokonov iz leta v leto zelo naraščala, kar kaže podatek o številu t. i. *forne*lov, ki je od leta 1720 s 70 peči do leta 1750 poskočilo na 218 peči, kar je omogočilo hitro

rast proizvodnje svile (Žontar 1975: 15–20; Zanier 1994: 70). Promet s svilo je bil usmerjen na tržišča v Benetke, Bassano, Verono, Padovo in Videm. Po kakovosti se je odlikovala gradiška svila, nekoliko manj pa goriška; območje je bilo poznano po izdelavi svilenih nogavic in kasneje tudi damasta v Gorici. V začetku 18. stoletja se je dvorna komora zavzela za izgradnjo filatorija in leta 1724 na lastne stroške zgradila svilarno v Fari ob Soči. Načrti za veliko centralizirano tovarno so bili ambiciozni, saj naj bi ta iz regije, ki je bila v osnovi dobavitelj surovin, naredila proizvodno središče za luksuzno prejo in tkanine. Žal se ideja ni uresničila, saj ni bilo visoko usposobljenih mojstrov in potrebnega kapitala, kar bi omogočilo, da bi surovo svilo že na Goriškem predelali v visoko kakovostne tkanine. Razvoj pa so v tistem času zavirali

tudi beneški prekupčevalci, ki so kupovali poceni surovo svilo in prodajali dražje svilene izdelke, izdelane drugje (Ipavec 2008: 26; Panariti 1993: 19). Leta 1740 se je goriško svilogojstvo cehovsko bolje organiziralo, svilarstvo se je širilo izven srednjeveškega produkcijskega reda, skupaj z ukrepi na državni ravni se je v naslednjih desetletjih močno okrepilo. Tako je bilo do leta 1800, na vrhuncu proizvodnje, na Goriškem 1000 statev, produkcija kokonov pa je bila več kot 300.000 funtov (560,6 g), kar znese okoli 168 ton (Panariti 1993: 30).

S francosko okupacijo se je svilarska industrija drastično zmanjšala, saj je močno upadlo število statev, ki jih je bilo leta 1820 samo še 80 (Panariti 1993: 42). V 30. letih 19. stoletja so zaradi gospodarske konjunkturo svilogojstvo po vseh habsburških deželah spet začeli pospeševati. Zaradi večje ozaveščenosti na furlanskem podeželju se je gojenje sviloprejk hitro razširilo. Ob cestah ali poljih so bile zasajene nove vrste murv, v kmečkih domovih je gojenje sviloprejk postalo pomembna dejavnost. Murve in sviloprejk so se popolnoma vključile v kulturo regije Furlanije (Porpora 2003; Ipavec 2008: 28–29). V prvi polovici 19. stoletja naj bi Goriška imela več kot 2 mio dreves, kokonov pa za 300.000 kg. V drugi polovici 19. stoletja je bolezen sviloprejk dokončno zatrla vse večje poskuse svilogojstva, ki se je tedaj omejilo na Goriško-Gradiško. Raziskave svilogojstva so se lotevali tudi na številnih inštitutih, ki so se prav v namen ohranitve in preprečevanja bolezni ustanovljali tudi na Goriškem. Prav leta 1869 v Gorici ustanovljen Inštitut za raziskavo sviloprejk velja hkrati za prvo znanstveno-kmetijsko ustanovo na Slovenskem ter prvo ustanovo te vrste v svetovnem merilu (Ipavec 2008: 32–34).

Ob koncu 19. stoletja je svilogojstvo v deželi Goriško-Gradiški že predstavljalo enega od glavnih virov dohodka, njeno število proizvodnje svilenih zapredkov – kokonov pa je

bilo takoj za južno Tirolsko. Svilogojstvo je bilo v domeni redkih plemičev, nekaterih meščanov, največji del gojenja pa je prevzemalo kmečko prebivalstvo, ki mu je panoga predstavljala pomemben dopolnilni dohodek oz. enega osnovnih letnih dohodkov. Vendar ne za dolgo, kajti ugodne cene vina in sadja na prehodu iz 19. v 20. stoletje so začele izpodrivati kmečko ukvarjanje s svilogojstvom. Marsikateri murvin nasad je bil zamenjan z vinogradi ali sadovnjaki. Cena svile je močno padla zaradi uvoza iz vzhodnoazijskih dežel. Kasnejše soško bojišče 1. svetovne vojne pa je Goriški zadalo hud udarec v gospodarstvu. Kljub temu da je nova država Italija spodbujala k ponovni gojitvi sviloprejk, se goriško svilogojstvo ni vrnilo v predvojno stanje, kot se je to zgodilo v Furlaniji in na južnem Tirolskem. Panoga je postala v veliki meri domena Furlanov. Leta 1929 je tudi svilogojstvo padlo v krizo, ki je trajala vse do srede 30. let 20. stoletja (Žontar 1975: 11–119; Žontar Ipavec 2008: 35–38; Kolenc 2024).

Lan in platnarstvo – množični zaposlovalec žensk v Furlaniji

Za tekstilno proizvodnjo lanu je bil v času, ko je bilo to ozemlje del habsburške monarhije, še posebej pomemben trikotnik med Karnijo, Koroško in Kranjsko. Od druge polovice 18. stoletja je v Furlaniji, zlasti v Karniji, približno 100.000 žensk predlo lan, kopoljo in bombaž ter tako igralo pomembno vlogo v regionalnem gospodarstvu (Gri 2000: 130–131). Večinoma so se ukvarjale z ročnim predenjem in so bile pogosto zaposlene v manufakturah, kot je bila tista v lasti Jacopa Linussia v Tolmezzu. Ker je bilo gojenje lanu v krajih v Karniji redko, so lan uvažali iz različnih krajev, bližjih regij, kot sta bili Koroška in Kranjska, bolj oddaljenih, kot je Lombardija (Brescia in Cremona), surovine pa so kupovali tudi v pristaniščih, kot so Benetke, kamor so surovine uvažali iz Alepa v Siriji in Aleksandrije (Egipt). Manufakture z

območja so pridobivale platno tudi iz slovenskih vasi Zgornjega Posočja. Pri tem so izkoristili avtoriteto lokalnih gospodov in kanonikov, ki so, da bi si zagotovili surovine, celo obnovili srednjeveško obveznost plačevanja desetine za lan (Gri 2000: 123–124, 130–131). Osemnajsto stoletje je tako prineslo začetek več zelo uspešnih tekstilnih proizvodenj, med katerimi je bila najpomembnejša nedvomno v lasti Jacopa Linussia (1691–1747) s sedežem proizvodnje v Tolmezzu. Linussijevo podjetje je uspešno poslovalo od ustanovitve v 20. letih 17. stoletja do zaprtja v zgodnjih letih 19. stoletja. Največji del proizvodnje je obsegal volnene tkanine brez vzorcev, tkanine z navpičnimi barvami s črtami (tele rigate ali rigadini) in tkanine s podobnimi vzorci, kot so geometrijski vzorci. Linussio je izdeloval tudi tkanine višje kakovosti, večinoma tkane iz svile z botaničnimi vzorci. Njegove tkanine so dosegle pomembno veljavo in uspeh na trgu ter so se redno izvažale v sosednje regije severne Italije in v mesta, kot so Neapelj, Cádiz in Konstantinopol, od koder so jih pošiljali v Azijo in Ameriko (Jazbec Tomaić 2017: 365). Ena od Linussijevih pomembnih inovacij je bila uvedba dela na domu za ženske, s čimer je postal eden prvih evropskih podjetnikov, ki so uvedli ta model. V kraju Moggo je zgradil delavsko četrt, v kateri so lahko ženske doma predle prejo z delno mehaniziranimi napravami. Na vrhuncu je njegovo podjetje zaposlovalo do 3000 ljudi, kar je bilo za tisti čas izjemno število (Matelda Puppini 2023; Gri 2000: 124, 129–132).

Nežna lepota – goriško čipkarstvo

Zgodovina izdelovanja čipk v Gorici se je začela v 17. stoletju, natančneje leta 1672, ko so v mesto prišle nune uršulinke. Uršulinke so pripotovale z Dunaja in se naselile v Gorici z namenom, da ustanovijo samostan in zagotovijo izobraževanje dekletom iz različnih družbenih okolij. Med veščinami, ki so jih

poučevale, je bila poleg vezenja tudi umečnost klekljanja, ki so jo verjetno prevzele od flamskih nun, ki so bile večje klekljanja in vezenja. Te zgodnje čipke, izdelane predvsem za verska oblačila, so imele pomembno vlogo v samostanskem življenju, tako duhovno kot gospodarsko, saj so prinašale dohodek za nune. Sčasoma je izdelava čipk postala priljubljena med lokalnimi obrtniki in tako pomemben del goriškega gospodarstva, saj je zagotavljala zaslužek številnim družinam, zlasti ženskam, ki so pogosto delale od doma. V 18. stoletju je Gorica postala znana po izvrstni izdelavi čipk (Pilon 2021; Spletni vir 2 in 3).

V nasprotju z beneško čipko, ki je temeljila na tehniki igle, je goriška čipka nastajala s pomočjo klekelj, pri čemer je črpala navdih iz flamskega in češkega sloga. Za to čipko so bili značilni zapleteni geometrijski in cvetlični motivi, uporabljala pa se je tako v liturgičnem kot posvetnem okolju. V 19. stoletju je goriška čipkarska industrija še naprej cvetela, k čemur so pripomogli tudi tečajji. V času Avstro-Ogrske jih je organizirala Centralna čipkarska šola z Dunaja (*Zentrallehranstalt für Spitzenzeichnen*), po prehodu mesta v Kraljevino Italijo pa se je dejavnost ohranila pod upravo Kraljevih čipkarskih tečajev (*Regie corsi merletti*). Ti tečajji so bili uvedeni z namenom ohranjanja in širjenja tradicionalnih spretnosti izdelovanja čipk med lokalnimi ženskami, ustvarjanja delovnih mest ter ohranjanja čipkarske tradicije (D'Ercoli 2016; Spletni vir 2 in 3).

V 40. letih 20. stoletja so goriške obrtnice uvedle edinstven slog, ki so ga navdihnile flamske tehnike iz 17. stoletja. Po prekinitvah, ki jih je povzročila 2. svetovna vojna, so se tečajji klekljanja nadaljevali v letih 1946 in 1947. Leta 1978 so bili ti tečajji formalizirani v t. i. šolo za tečaje klekljanja v Gorici, katere cilj je bil ohraniti čipkarsko znanje in ga razširiti po vsej regiji. Šola, ki jo je vodila fundacija Fondazione Scuola dei Merletti di Gorizia in

so jo podpirale lokalne uprave, je organizirala tečaje, razstave in tekmovanja ter utrdila položaj Gorice kot pomembnega evropskega središča čipkarstva. Fondazione podpira tudi raziskovalne in promocijske dejavnosti za nadaljnje bogatenje čipkarske tradicije v regiji (D'Ercoli 2016; Spletni vir 2 in 3).

Val industrializacije

Glede na predhodno močno vpetost prostora v svilgojstvo in svilarstvo ni nenavadno, da so bili tudi prvi industrijski obrati na območju povezani ravno s to panogo. Predvsem predenje, svile in kasneje tudi bombaža, je bila uspešna gospodarska panoga. Na gospodarskem višku te panoge je leta 1872 kar 29 predilnic zaposlovalo več kot 2000 ljudi. Še posebej uspešna panoga je bila predelava svilenih odpadkov, ki se je začela leta 1854 s predilnico Wilhelma Ritterja v Stražiščah (Gorica). Leta 1872 se je panogi pridružil še obrat v Solkanu in dve leti kasneje v Zdravščini, ki je postal eden največjih obratov v tej panogi v monarhiji. Leta 1888 je bilo tako v predelavi svilenih odpadkov zaposlenih več kot 1500 ljudi.

Na Goriškem pa so se razvijale tudi predilnice bombaža, predvsem zaradi bližine tržaškega pristanišča, kamor je prihajal bombaž iz Bližnjega vzhoda in Severne Amerike. Prvi industrijski obrat tekstilne industrije na Slovenskem in prva večja mehanična predilnica na območju je bila zgrajena leta 1828 v Ajdovščini, kot cesarska predilnica in barvarna, ki je bila opremljena z najsodobnejšimi stroji tistega časa. Barvarna je leta 1841 veljala za največjo barvarno turške preje v monarhiji (Krečič 2018: 18). Predilnici v Ajdovščini so se kasneje pridružili še drugi obrati, npr. v Stražiščah, Tržiču, Aiellu in Vermeglianu (Romjanu pri Ronkah), okoli slednjega so celo zgradili prve delavske hiše, ki so prostor zaznamovale kot pravo sososko (Beguš 2020; Marušič 2015: 7).

Tekstilna industrija – gonilo socialističnega razvoja

Na današnji slovenski strani meje tekstilna industrija razen v znanih industrijskih centrih, kot sta Gorica in Ajdovščina, skozi zgodovino ni bila zelo razvita. Do prve polovice 20. stoletja so volnene, lanene in kono-pljene tkanine izdelovali predvsem v okviru domače oz. hišne proizvodnje. Na slovenski strani meje je tekstilna industrija začela postajati pomembna panoga po letu 1950, z ustanovitvijo tekstilnih tovarn, kot so bile v goriški občini Tekstilna tovarna Okroglica, Goriška modna konfekcija ali Modna konfekcija Ideal in izpostava tovarne pletenin Almirra iz Radovljice, na območju pa sta delovala še konfekcijsko podjetje Čebelica v Vipavi ter Industrijska konfekcija Ajdovščina, katerih korenine segajo v 18. stoletje. V Posočju so delovale še tri večje tekstilne tovarne: Tovarna volnenih izdelkov Bača v Podbrdu, ČIB v Bovcu in konfekcija pletenin v Kobaridu. Te tovarne so imele veliko socialno vlogo pri zaježitvi izseljevanja in zagotovitvi novih delovnih mest, predvsem za ženske. Vsaka od njih je bila specializirana za drugo vrsto tekstilne proizvodnje, v najuspešnejših časih pa so skupaj zaposlovale veliko ljudi. Žal je večina teh tovarn doživelo isto usodo, ko so ob razpadu Jugoslavije izgubile večji del trga, tako so s proizvodnjo zaključile na prelomu iz 20. v 21. stoletje, le redke so se ohranile do danes (Pavšič Milost 2015: 28–30; Kofol 2020). To je prineslo tudi veliko brezposelnost žensk, ki so med delavci prevladoval v tekstilni industriji.

Tekstilna kulturna dediščina

Tekstilna dediščina na območju Goriške in Furlanije ima zaradi svoje kulturne ter zgodovinske vrednosti izjemen pomen. Gre za bogato materialno in nematerialno dediščino, ki odraža identiteto, ustvarjalnost in rokodelsko znanje lokalnih skupnosti. Ta dediščina vključuje tradicionalne tekstilne

tehnike, vzorce in izdelke, ki so tesno povezani z lokalno zgodovino, kakor tudi materialne ostaline industrijske dediščine, ki je pomemben del preteklosti, prinaša dragoceno tehnološko in ekonomsko zgodovino ter omogoča vpogled v pretekle delovne procese, stroje in načine organizacije dela.

Ohranjanje tekstilne kulturne dediščine ima pomen, saj omogoča ohranitev zgodovinskega spomina ter kreativno nadaljevanje te bogate tradicije v sodobnem kontekstu, kot npr. Scuola Merletti di Gorizia. Tekstilni izdelki in tehnike niso le estetski artefakti, ampak tudi dokumenti zgodovinskega razvoja in družbenih sprememb. Ohranjanje industrijske tekstilne dediščine, ki vključuje stare tovarne, predilnice, stroje in arhive, nam pomaga razumeti, kako so gospodarske in družbene spremembe vplivale na razvoj različnih regij ter na vsakdanje življenje ljudi, kakor nam to kažejo veliki regionalni muzeji, kot so Goriški, Tolminski, etnografski muzej v Vidmu, Museo Carnico delle Arti Popolari Michele Gortani, in tudi manjši muzeji, kot je Museo della Vita Contadina Di Cjase Cocèl v Fagagnj.

Ohranjanje te dediščine je torej pomembno za razvoj kulturnega turizma, saj so tekstilni muzeji in razstave postali priljubljeni kulturni kraji, kjer obiskovalci lahko spoznavajo bogato zgodovino tekstilne industrije in se vključijo v delavnice, ki ohranjajo te tehnike.

Muzeji in razstave, kot je Museo della Moda di Gorizia, ki je povsem posvečen predstavljanju tekstilne dediščine, igrajo pomembno vlogo pri predstavitvi in ohranjanju te kulturne dediščine.

Ohranjanje in predstavitve tekstilne dediščine sta izjemno pomembni, saj omogočata preplet zgodovine z modernostjo in oživljata kulturno identiteto krajev na Goriškem ter v Furlaniji. Ohranjena materialna in nematerialna dediščina prinaša zgodbe preteklosti v sedanost ter spodbuja trajnostno

ohranjanje kulturnih praks. Ohranjanje tehnik kot del lokalne identitete prinaša nove možnosti za kreativno interpretacijo teh tradicionalnih rokodelskih veščin v sodobnem kontekstu, kar bogati družbo z zgodovinskim in estetskim pomenom ter hkrati prispeva h kulturno-turističnemu in gospodarskemu razvoju lokalnih skupnosti.

VIRI IN LITERATURA

Viri:

Beguš, I. 2020: Dolga zgodovina industrije v Ajdovščini: osredotočeni obrati ob Hublju (oris od 16. do začetka 20. stoletja). V: *Mikro in makro: pristopi in prispevki k humanističnim vedam ob dvajsetletnici UP Fakultete za humanistične študije*, str. 163–86. Založba Univerze na Primorskem. Dostopno na: [http://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-7023-13-8\(1\)/978-961-7023-13-8\(1\).163-186.pdf](http://www.hippocampus.si/ISBN/978-961-7023-13-8(1)/978-961-7023-13-8(1).163-186.pdf)

Chinni, V. A. 2003: La sericoltura a Gorizia V: Guadagnino, O. in Gasparrini, V.; *Tracce di Seta in Italia.. nel racconto dei Club: Luoghi, manufatti, testimonianze*, str. 52–54. Dostopno na: <https://fclu.org/downloads/tracce-di-seta-in-italia.pdf>

D'Ercoli, R. 2016: Il punto Fiandra – The Flanders stich. V: Mauri, Miriam (ed) *Merletto goriziano: un viaggio fra le trame*, str. 54–75. Udine: Società filologica friulana.

Dilaria, S. 2022: Purple-dyeing in Roman Aquileia? New data from recent excavations at the Insula of the Wounded Beasts. V: *Rivista di Archeologia*, 45, str. 47–65.

Gostencnik, K. 2013: Textile production and trade in Roman Noricum. V: Gleba M. in Pásztoák-Szeőke, J. (ur.), *Work and Identity. The agents of textile production and exchange in the Roman period*. Oxford – Oakville, str. 60–86.

Gri, G. P. 2000: *Tessere tela, tessere simboli: antropologia e storia dell'abbigliamento in area alpina*. Udine: Forum.

Ipavec, V. M. 2008: *Murve in kavalirji: svilogojstvo na Goriškem*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Jazbec Tomaić, I. 2017: Između dviju provincija: tkanine Jacopa Linussija u Istri/Between two Provinces: Jacopo Linussio's Fabrics in Istria. V: Bradara, T. (ur.), *Istra u novom vijeku = Istria in the modern period*. Pula: Arheološki muzej Istre. Dostopno na: http://www.academia.edu/36004147/Izme%C4%91u_

dviju provincija tkanine Jacopa Linussija u Istri Between two Provinces Jacopo Linussio s Fabrics in Istria

Karg, S. 2011: New research on the cultural history of the useful plant *Linum usitatissimum* L. (flax), a resource for food and textiles for 8,000 years. *Veget Hist Archaeobot* 20: 507–508 (2011). <https://doi.org/10.1007/s00334-011-0326-y>

Kofol, K. (ur.), 2020: *Prve posoške tovarne: industrializacija Gornjega Posočja 1947-2020*. Tolmin: Tolminski muzej.

Krečič, D. 2018: *Tekstina skozi čas: od ustanovitve do danes*. Ajdovščina: Tekstina.

Rottoli, M., Castiglioni, E. 2009: Prehistory of plant growing and collecting in northern Italy, based on seed remains from the early Neolithic to the Chalcolithic (c. 5600–2100 cal B.C.). *Veget Hist Archaeobot* 18: 91–103. <https://doi.org/10.1007/s00334-007-0139-1>

Matelda Puppini, L. 2023: Jacopo Linussio tra tradizione artigianale e fabbrica. Dostopno na: <https://www.nonsolocarnia.info/laura-matelda-puppini-jacopo-linussio-tra-tradizione-artigianale-e-fabbrica/>

Marušič, B. 2015: Poskus orisa industrije na Goriškem pred in po prvi svetovni vojni. V: Miklavčič-Brezigar, I. (ur.), *Industrijska dediščina na Goriškem: Meblo, MIP, Tekstina, SIA, Salonit, Lipa, Remiza --- in še mnogo drugih*. [Nova Gorica]: Goriški muzej, str. 7–12.

Panariti, L. 1993: Innovazione e ritardo tecnologico: L'industria della seta nel Goriziano del settecento. V: Bellina, M. (ur.), *Il filo lucente: la produzione della seta e il mercato della moda a Gorizia 1725–1915: catalogo*, str. 17–43. Monfalcone: Laguna.

Pavšič Milost, A. 2015: Kratek pregled razvoja industrije in rudarstva severnoprimske regije v razdobju 1947-1997. V: Miklavčič-Brezigar, I. (ur.), *Industrijska dediščina na Goriškem: Meblo, MIP, Tekstina, SIA, Salonit, Lipa, Remiza --- in še mnogo drugih*. [Nova Gorica]: Goriški muzej, str. 17–30

Pillon, L. 2021: *Tra la terra e il cielo: i meravigliosi ricami delle Orsoline: quaderno didattico*. [S. l.]: Ente regionale per il patrimonio Culturale della regione Friuli Venezia Giulia.

Porpora, G. 2003: La sericoltura in Friuli Venezia Giulia, V: Guadagnino, O. in Gasparrini, V.; *Tracce di Seta in Italia...nel racconto dei Club: Luoghi, manufatti, testimonianze*, str. 46-52. Dostopno na: <https://ficlu.org/downloads/tracce-di-seta-in-italia.pdf>

Zanier, C. 1994: Current Historical Research into the Silk Industry in Italy. V: *Textile History*, 25(1): 61–78. doi: 10.1179/004049694793712069.

Žontar, J. 1957: *Svilogojstvo in svilarstvo na Slovenskem od 16. do 20. stoletja = Die Seidenzucht und das Seidengewerbe im slowenischen Volksgebiet vom 16. bis zum 20. Jahrhundert*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Spletni viri

Spletni vir 1: Goriški muzej: <https://goriskimuzej.si/o-nas/galerija/arheologija> (dostop: 7. 11. 2024).

Spletni vir 2: Friuli-Venezia Giulia - From the ENA-PI collection: lace: <https://movio.beniculturali.it/beap/merletti/en/57/friuli-venezia-giulia> (dostop: 7. 11. 2024).

Spletni vir 3: Il Merletto Goriziano, Scuola Merletti di Gorizia: <https://merlettogoriziano.org/> Scuola Merletti di Gorizia (dostop: 7. 11. 2024).